

O'QUVCHILARNING DIQQAT VA XOTIRASINI DIAGNOSTIKA QILISHNING SAMARALI USULLARI

Qo'qon Universiteti Andijon Filiali

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 24-04 guruh 2- bosqich talabalari

Iminjonova Ruxshona Tursunboy qizi

Xolbekova Mohichehra Umarali qizi

Annotatsiya

Ushbu maqolada o'quvchilarning diqqat va xotira jarayonlarini aniqlash, baholash va rivojlantirishda qo'llaniladigan samarali psixodiagnostik usullar tahlil qilinadi. Diqqatning barqarorligi, taqsimlanishi, ko'chishi, tanlab qabul qilinishi, shuningdek, xotiraning qisqa muddatli, uzoq muddatli va operativ turlari diagnostika qilish metodlari yoritiladi. Maqolada o'quvchilar psixikasining rivojlanish darajasini aniqlashda qo'llaniladigan mashhur testlar, texnikalar va baholash mezonlari ilmiy asosda bayon qilinadi.

Kalit so'zlar: Diqqat, xotira, diagnostika, psixodiagnostika, barqarorlik, taqsimlanish, qisqa muddatli xotira, mnemik jarayon, o'quvchi psixologiyasi.

ANNOTATSIYA

This article analyzes effective psychodiagnostic methods used to assess and evaluate students' attention and memory processes. It discusses techniques for diagnosing various aspects of attention—stability, distribution, switching, and selectivity—as well as short-term, long-term, and working memory. The article presents scientifically grounded methods, tests, and evaluation criteria used to determine the level of students' cognitive development.

Keywords: Attention, memory, diagnostics, psychodiagnostics, stability, distribution, short-term memory, cognitive processes, student psychology.

АННОТАЦИЯ

В статье анализируются эффективные психодиагностические методы, используемые для определения и оценки процессов внимания и памяти учащихся. Рассматриваются способы диагностики устойчивости, распределения, переключаемости и избирательности внимания, а также кратковременной, долговременной и оперативной памяти. Приводятся научно обоснованные тесты, методики и критерии оценки уровня развития познавательных процессов школьников.

Ключевые слова: Внимание, память, диагностика, психодиагностика, устойчивость, распределение, кратковременная память, познавательные процессы, психология учащихся.

O'quvchilarning diqqat va xotirasini o'rganish zamonaviy ta'lim jarayonida muhim ahamiyatga ega. Chunki o'quv faoliyatining mazmunli va samarali kechishi ko'p jihatdan o'quvchilarning psixologik tayyorgarligiga, xususan, ularning diqqat va xotira jarayonlarining rivojlanish darajasiga bog'liq. To'g'ri tashkil etilgan diagnostika nafaqat mavjud holatni aniqlaydi, balki individual yondashuvni belgilashga yordam beradi.

Diqqat diagnostikasi: asosiy yo'nalishlar va usullar

1. Bourdon – Anfimov testi (diqqat barqarorligi va tezligi)

Bu test diqqatning barqarorligi, davomiyligi va ishlash tezligini aniqlaydi.

Afzalliklari: Murakkab bo'lmagan topshiriq (belgilarni topish yoki chiziqlarni belgilash). Natijalar raqamli ko'rinishda chiqadi.

Shulte kvadrati (ko'chish va taqsimlanish diagnostikasi)

O'quvchilar ketma-ket topish mashqi orqali diqqat tezligini va ko'chuvchanligini namoyon qiladi.

O'lchov mezonlari: vaqt, xatolar soni, reaksiyaning barqarorligi.

“Qiyinlashtirilgan qatorlar” metodi

Bu metod o'quvchining diqqatni ixtiyoriy boshqarish qobiliyatini aniqlaydi. Turli belgilar orasida kerakli elementni topish orqali diqqatning tanlash xususiyati baholanadi.

Stroop testi

Rang-so'z mos kelmasligi orqali diqqatning tormozlanish jarayonlari, impulsar ustidan nazorat, fikr almashish tezligi baholanadi.

Psixologik foyda: ijodiy fikrlashni va diqqatni boshqarishni ham o'lchaydi.

Xotira diagnostikasi: samarali usullar

Raqamlar ketma-ketligini yodlash (qisqa muddatli xotira) O'quvchiga 5–9 ta raqam aytiladi va u ularni qayta tiklaydi. Bu test ishchi xotira sig'imini baholaydi.

“10 ta so'z” metodi (A.R. Luriya)

Maktab psixologiyasida eng ko'p qo'llaniladigan metod. O'lchanadigan ko'rsatkichlar: Yodlash tezligi, Takrorlash dinamikasi, Uzoq muddatli xotirada saqlanish

Piktogramma usuli

O'quvchidan berilgan so'zlarni rasm orqali eslab qolish talab qilinadi. Bu usul obrazli xotira va assotsiativ fikrlashni baholaydi.

Ko'rish xotirasi testi

Rasm beriladi va bir necha soniyadan so‘ng elementlar qayta tiklanadi.

O‘lchov mezonlari: Elementlar soni, Joylashuvning to‘g‘riligi, Detallarga e‘tibor

Diagnostika natijalarini tahlil qilish va talqin etish

Ko‘rsatkichlarni yosh me‘yorlari bilan solishtirish

O‘quvchi shaxsiga xos individual xususiyatlarni aniqlash

Kamchiliklar bo‘yicha rivojlantiruvchi mashqlar tavsiyasi

Ta‘lim jarayonini diferensiallashtirish

Diqqat va xotirani rivojlantirish bo‘yicha tavsiyalar

Diqqatni kuchaytiruvchi o‘yinlar: “Tez top”, “Eslab qol”, “Moslik top”.

Xotirani mustahkamlash: assotsiativ yodlash, mantiqiy bog‘lanishlar yaratish.

Vizual materiallar bilan ishlash: jadval, kartochkalar, mental xaritalar.

Raqamli texnologiyalardan foydalanish: mobil ilovalar, interaktiv mashqlar.

Kichik jismoniy mashqlar bilan birlashtirilgan yodlash texnikalari.

O‘quvchilarning diqqat va xotirasini to‘g‘ri diagnostika qilish ta‘lim jarayonining muhim tarkibiy qismidir. Zamonaviy psixodiagnostik metodlar o‘quvchilarning psixologik rivojlanish darajasini aniq baholash, kamchiliklarni erta aniqlash va ularni bartaraf etish imkonini yaratadi. Diqqat va xotira jarayonlarini o‘z vaqtida o‘rganish o‘quvchilar faoliyatini samarali tashkil etish, yuqori o‘zlashtirish ko‘rsatkichlariga erishish hamda shaxsiy rivojlanishni ta‘minlashda muhim omildir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Luriya A.R. Kognitiv jarayonlar psixologiyasi. Moskva, 2019.

2. Nemov R.S. Psixologiya: Darslik. Moskva, 2020.
3. Rubinshteyn S.L. Umumiy psixologiya asoslari. Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
4. Xoljigitov B., Tojiboev F. Maktab psixologiyasi va diagnostika asoslari. Toshkent, 2021.
5. Leontev A.N. Faoliyat, ong va shaxs. Moskva, 2017.
6. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni, 2020.
7. Zimbardo P. Psychology and Life. New York, 2017.